

Bulgakov Michail Afanasievič
Autorka textu: Marta Balážová

Charakteristika jednou vetou:

Ruský a sovietsky prozaik a dramatik, jedna z najzaujímavejších osobností literatúry 20. storočia, jeho originálne dielo je syntézou mytológie a grotesky, prenikavej satiry i svojskej filozofie, ktorou ostro reagoval na základné rozpory a deformácie ruskej porevolučnej spoločnosti; preto sa jeho diela dočkali uznania až po politickej a spoločenskej zmene.

Životopisné údaje:

Michail Bulgakov sa narodil 15. mája 1891 v Kyjeve, jeho otec bol profesorom na teologickej akadémii. Michail absolvoval kyjevské gymnázium a v roku 1916 lekársku fakultu kyjevskej univerzity. Dva roky - počas revolúcie pracoval ako lekár na dedine v Smolenskej gubernii, potom sa vrátil domov do Kyjeva, kde žil až do jesene 1919, keď Kyjev obsadili denikinovci. Tí ho pri ústupe prinútili evakuovať na juh, usadil sa vo Vladikavkaze. Tam ponúkol svoje sily revolučnému výboru, bol vedúcim literárneho oddelenia ľudového komisariátu, začal sa venovať literatúre, písal fejtóny a divadelné hry. Po krátkom pobyte vo Vladikavkaze sa v roku 1921 presťahoval do Moskvy a stal sa spolupracovníkom časopisu Siréna (Gudok). V jeho redakcii sa zoznámil s veľkými literárnymi osobnosťami - s Katajevom, Babelom, Il'fom, Petrovom, Olešom. Moskovské noviny a časopisy mu uverejňovali poviedky, písal divadelné hry. V roku 1925 mu vyšiel prvý román - Biela garda, v tom čase ešte v divadlách úspešne uvádzali jeho hry. Kritika však čoraz viac útočila na jeho kritický postoj k sovietskej spoločnosti a všetky hry boli postupne stiahnuté z repertoáru. Nemal z čoho žiť, bol zúfalý, nedovolili mu ani vystáť sa do zahraničia. Až v roku 1930 mu dovolili pracovať ako asistentovi réžie v divadle MCHAT. (Bolo to krátko po samovražde Majakovského, možno sa obávali, aby neskončil svoj život podobne aj on). Ďalšie Bulgakovove diela už však nevyšli, zostali len v rukopisnej podobe. Uznanie za jeho umeleckú tvorbu sa mu dostalo až po smrti. Michail Bulgakov zomrel na dedičnú chorobu obličiek 10. marca 1940 v Moskve.

Diela:

Bulgakov začal svoju literárnu tvorbu satirickými grotesknými poviedkami, ktoré mu vyšli najskôr v moskovských časopisoch. Bol to cyklus poviedok **Zápisky na manžetách** a **Zápisky mladého lekára**. Poviedky boli inšpirované lekárskou praxou. Nasledovala novela **Osudné vajcia**, ktorú vysoko ocenil aj Maxim Gorkij. V roku 1925 mu vyšla prvá kniha, výber poviedok pod názvom **Diaboliáda**. Literárni kritici jeho poviedky charakterizovali ako fantastiku, zakorenenu vo všednej realite s rýchlym striedaním obrazov ako vo filme. Poviedky **Psie srdce**, **Osudné vajcia** a **Diaboliáda** boli pre autora akýmsi tvorivým laboratóriom, ktorým sa pripravoval na svoje neskoršie literárne diela. V tom istom roku vydal aj svoj prvý román **Biela garda**. Dej románu sa začína odvíjať v roku 1918, v druhom roku od začiatku revolúcie a zároveň v roku, keď autorovi zomrela matka. Na motívy svojho románu Bulgakov čoskoro napísal originálnu divadelnú hru **Dni Turbinovcov**, ktorú už v roku 1926 uviedlo Moskovské umelecké divadlo MCHAT. V tom istom roku mu Vachtangovovo divadlo v Moskve inscenovalo ďalšiu hru - **Zojkin byt** a začala sa hrať aj jeho ďalšia hra **Purpurový ostrov**. Hoci všetky hry boli divácky veľmi úspešné, pre Bulgakova charakteristický satirický pohľad na život a na porevolučnú spoločnosť vyvolával nepriateľské reakcie kritiky a najmä schvaľujúcich politických orgánov. Hru **Útek** (1928) mu už inscenovať nepovolili. Začiatkom 30. rokov, keď sa mu podarilo získať zamestnanie pomocného režiséra v moskovskom Veľkom divadle, napísal novelu **Život pána Moliere** i hru **Moliere**. V tejto hre, podobne aj v hre **Puškin** Bulgakov rozpracoval tému konfliktu umelca s despotickým spoločenským systémom. Dôvernú znalosť problematiky divadla predviedol aj v próze **Divadelný román**. Najslávnejším Bulgakovovým románom sa však stal **Majster a Margaréta**, ktorý mohol vyjsť až po smrti autora, podobne ako jeho ďalšie rukopisné diela.

Podrobnejšie o dielach:

Biela garda, Dni Turbinovcov - román Biela garda je pozoruhodným dokumentom doby, autor v ňom autenticky zachytil zložité udalosti, súvisiace s revolúciou v roku 1917, najmä krivoľakú cestu ruskej inteligencie k revolúcii. Vo februári 1918 zažil ako sa jeho rodný Kyjev zmenil pod náporom utečencov z Ruska. V tom čase tu došlo k štrnástim politickým prevratom. Na situáciu reagoval ako citlivý umelec, zachytil chaos, ktorý vládol nielen na kyjevských uliciach, ale aj v mysliach ľudí, odhaľoval bezcharakternosť zradných politikov a vojenských hodnostárov, naivitu a trápenie junkerov a mladých dôstojníkov, čo len nedávno opustili školské lavice. Karikuje typy bývalých aristokratov, podnikateľov, bohémnych umelcov, utečencov z revolučného Petrohradu a Moskvy, všetkých, ktorých onedlho zmetie revolučný uragán. S nenávisťou opisuje anarchistické výčiny nacionalistov, zbytočné obete vraždenia. Bulgakovova hra na motívy románu Biela garda pod názvom Dni Turbinovcov vyvolala ostrú polemiku medzi recenzentmi a hrozilo jej stiahnutie. Napokon zostala v repertoári, napodiv zastal sa jej sám Stalin, označil ju za „demonštráciu drvivej sily bolševizmu“.

Psie srdce - je vedecko-fantastická novela. Jej hrdinom je pes Šarik, ktorý sa na začiatku príbehu hladný, uzimenný a poranený skrýva pod bránou domu. Veľmi ho bolí bok, lebo kuchár v závodnej jedálni pre normálne stravovanie pracujúcich Ústrednej rady národného hospodárstva ho obaril vriacou vodou. Tam ho našiel profesor a lekár Filipp Filippovič Preobrazenskij, ktorý sa zaoberal skúmaním funkcie hypofýzy v ľudskom tele. Zarábala si operáciami, chcel nájsť spôsob ako omladzovať ľudí. Postaral sa o Šarika, lebo práve potreboval psa na svoje pokusy, spolu s asistentom doktorom Bormentalom plánovali novú operáciu. Rozhodli sa voperovať psovi mužské semenníky s nadsemeníkmi od mŕtveho muža a tiež jeho hypofýzu. Operácia sa podarila, pes prežil, naučil sa rozprávať, čítať aj nadávať, smiať sa, chodiť, odpadol mu chvost a vypadala mu srst'. Stala sa z neho čudná bytosť - človek Poligraf Poligrafovič Šarikov, navyše drzý a bezočivý, lebo dostal hypofýzu gaunera, zlodeja a alkoholika. Ale našiel si zamestnanie v čistiacej službe - likvidoval túlavé mačky, chcel sa oženiť a miešal sa dokonca aj do politiky. Jeho „stvoritelia“ s ním mali samé problémy. Vedec Filipp Filippovič si priznal chybu - výmena hypofýzy nemá za následok omladenie, ale úplné poľudštenie. Nebolo iné riešenie, len Šarikova preoperovať naspäť na Šarika. Konštatovali, že veda ešte nenašla spôsob ako zviera zmeniť na človeka. Rozprávačom celého príbehu je hlavný hrdina - pes Šarik.

Osudné vajcia - hrdinom ďalšej sci-fi novely je tiež vedec, profesor Persikov, ktorý prednáša zoológiu na IV. moskovskej štátnej univerzite, je aj riaditeľom zoologického ústavu a venuje sa embryológii, anatómii, botanike a zemepisu. Je sám, žena mu ušla, lebo sa jej protivili žaby, s ktorými robil pokusy a tak sa Persikov venuje len vede. Raz úplnou náhodou objavil pod mikroskopom neznámy červený lúč, ktorý vyvolával mimoriadne rýchle množenie meňaviek. Začali sa navzájom požírať a víťazili len najlepšie a najmocnejšie. Persikov zistil, že lúč sa dá získať len z elektrického svetla. Keď sa zdôveril so svojim objavom kolegovi, docentovi Ivanovovi, pokračovali v skúmaní spolu. Lúč mal ohromujúci výsledok aj na množenie žabích ikier, požírajúce sa obrovské žaby zaplnili celé laboratórium. Keď to isté skúsili so slepačiami vajcami, správy o Persikovom objave sa dostali na verejnosť a v sovchoze Červený lúč pri Smolensku ho aj proti vôli vedca chceli využiť na urýchlené množenie slielok, lebo im predtým všetky zdochli. Za všetkým stál súdruh Ossud, ktorý mal na to papier z Kremľa. Stala sa však chyba, slepačie vajcia prišli omylom do laboratória a do sovchozu poslali hadie a pštrosie, určené Persikovovi na výskumy. V sovchoze namnožili obrovské ankondy, krokodíly a pštrosy, tie požírali všetko okolo. V Smolensku vypukla strašná panika, ľudia utekali, v Moskve vyhlásili vojnový stav. Jazdecká armáda a letectvo sa vydalo do boja ničiť zvieratá a ich osudné vajcia. Laboratórium nešťastného profesora Persikova napadli sfanatizované davы ľudí, presvedčené, že on je zločinec, lebo rozplienil hady. Zabili Persikova, jeho laboranta i gazdinú, rozbili laboratórium, zničili všetko, čo bolo

živé. Bolo 20. augusta 1928 a zrazu sa stala neslýchaná vec. Prišli mrazy mínus osemnásť stupňov. Tie dokázali zničiť odporné plazy, nešťastie pominulo. Nikomu sa už nepodarilo znova objaviť zázračný červený lúč.

Život pána Moliera - román vznikol začiatkom 30. rokov, keď Bulgakovovi zakázali uvádzať všetky jeho divadelné hry. Je to výpoveď vášnivého divadelníka o inom vášnivom divadelníkovi. Dej románu sa odohráva v príťažlivej atmosfére divadelného zákulisia a života stredovekých hercov, v prostredí Paríža i vidieckych miest, kde vystupovala herecká skupina vedená Jeanom Baptistom Poquelinom - Molierom. Do popredia vystupujú tragické protirečenia umelcovho života. Na jednej strane spoznávame človeka, ktorý hrami a hereckým umením rozdáva radosť, úsmevy i vyvoláva pohoršenie, na druhej strane spoznávame tragiku jeho súkromného života, márneho boja proti závistlivcom a nepriateľom. Autor sa sústreďuje na posledné obdobie Molierovho života, až po smrť. Román vrcholí nedôstojným pohrebom umelca, keď ho neľútostná cirkevná moc odmieta pochovať. Dielo je koncipované ako vnútorný monológ súčasného dramatika, ktorý si oblieka historický kostým, aby rozprával o slávnom predchodcovi. Bulgakov našťudoval aj divadelnú hru Moliere, tú však uviedli až po štvorročných preťahoch a napriek úspechu u obecnstva ju po šiestich reprízach stiahli.

Majster a Margaréta - sa zaraďuje k najoriginálnejším dielam svetovej literatúry, autor v románe vytvoril syntézu mytológie a grotesky, prenikavej satiry i svojskej filozofie umelca, ktorý bol obdarený neobyčajnou obrazotvornosťou. Je to jeden z vrcholných intelektuálnych románov, aké vo svetovej literatúre vznikli. Zložitý dej má tri roviny - novú verziu o ukrižovaní Krista, ktorá je námetom románovej postavy majstra. Majster na túto tému píše román. Príbeh Piláta, ktorý dal ukrižovať Krista zo strachu pred vyššou autoritou ponúka symbolickú paralelu s pomermi v Rusku v dvadsiatych a tridsiatych rokoch 20. storočia. Ďalšou rovinou je satirické zobrazenie moskovského literárneho života tridsiatych rokov 20. storočia a kritika sovietskeho nakladateľského systému, ktorý majstrov román odmieta. Majster sa dostane do psychiatrického ústavu, kde sa stretáva s tiež odmietnutým autorom - básnikom Ivanom Bezprizorným. Jemu rozpráva príbeh odmietnutého románu a tiež o svojej láske k Margaréte. Tretia rovina patrí mystickým postavám s diablom Wolandom na čele. Tie vyvolávajú zdesenie v literárnej redakcii a v Moskve všeobecne. Do popredia sa dostáva Margaréta, ktorá sa spojí s peklom, len aby získala späť majstra, väzneného na psychiatrii. Stretáva sa s majstrom v pekle a pretože obidvom chýba sila do života, Woland s pomocníkmi ich vyprevadia do tichej večnosti. Pomocou fantastických motívov autor ukazoval pokrytectvo, zbabelosť, samolúbosť členov literárnej organizácie. Všetky tri roviny - historická, realistická a fantastická sa navzájom prelínajú a tvoria jednoliaty celok. Dielo Majster a Margaréta myšlienково nadväzuje na Goetheho Fausta, Gogoľove grotesky a eticko-filozofické Dostojevského romány.

Úryvky:

Biela garda - úryvok

Nepokojná hmla sa rozptýlila a vpustila k Jelene poručíka Šervinského. Vypuklé oči sa mu bezočivo usmievali. - Som démon, - vyhlásil a sklapol opäťky, - Talberg sa nevráti... budem vám spievať. Vytiahol z vrečka obrovskú pozlátenu papierovú hviezdu a prišpendlil si ju na ľavú stranu hrudníka. Ponoril sa do snových hmiel, jeho tvár vynárajúca sa z kúdolov hmly vyzerala úplne neživá. Spieval prenikavo, nie tak ako v skutočnosti: - Žiť, budeme žiť!! - A keď príde smrť, umrieme... - zaspieval Nikolka, vchádzajúc dnu. V ruke držal gitaru, ale krk mal samú krv a na čele žltú svätožiaru s ikonkami. Jelene prebehlo hlavou, že umrie a trpkosť sa rozplakala. Zobudila sa uprostred noci s výkrikom: - Nikolka. Och, Nikolka. A dlho vzlykala a načúvala dudranu noci. A noc plynula bez prestania.

A napokon aj Peťkovi Ščeglovovi sa v prístenku zdal sen. Peťka bol malý chlapec, preto ho nezaujímali ani bolševici, ani Peťfura, ani diabol. Zdal sa mu sen jednoduchý a veselý ako

snečná guľa. Snívalo sa mu, že kráča po veľkej zelenej lúke, na ktorej ležala žiarivá diamantová lopta, oveľa väčšia ako on sám. Keď majú dospeli vo sne utekať, prilepia sa k zemi, stonú a zmietajú sa, pokúšajú sa vytiahnuť nohy z močariska. Detské nôžky sú živé a voľné. Peťka dobehol k diamantovej lopte a schmatol ju do rúk, zadúšajúc sa veselým smiechom. Lopta ho zasypala blýskavými iskrami. To bolo všetko, čo sa Peťkovi prisnilo. Celý spokojný sa rozchichotal. A spoza pece mu odpovedal cvrček. Peťkovi sa prisnili aj ďalšie ľahké a veselé sny a cvrček si stále húdol svoju pesničku kdesi v škáre, v bielom kúte za vedrom a oživil zasnenú dudrajúcu noc Peťkovej rodiny.

Posledná noc dosiahla svoj kulminačný bod. V jej druhej polovici celú ťažkú belasú božiu oponu, zahaľujúcu svet, obsypali hviezdy. Akoby tam v nekonečnej výšave za belasým závesom pri nebeskej bráne slúžili utiereň. Na oltári zapalovali sviečky, a tie na opone vytvárali kríže, trsy a štvorce. Nad Dneprom sa z hriešnej, zakrvavenej a zasneženej zeme vypínal k čiernym pošmúrnym výšinám Vladimirov polnočný kríž. Z diaľky sa zdalo, že priečna hrada zmizla - splynula s vertikálnou, a tak sa kríž premenil v hrozivý ostrý meč. Ale ľudia sa nedesia. Všetko raz pominie. Trápenia, muky, krv, hlad i mor. Meč zmizne, ale hviezdy tu budú, aj keď po tieňoch našich tiel a skutkov nezostane na zemi ani stopy. Niet človeka, čo by o tom nevedel. Tak prečo nechceme na ne uprieť svoj zrak? Prečo?

(preklad Ivan Izakovič)

Osudné vajcia - úryvok

Persikov povedal Ivanovovi: - Viete, Peter Stepanovič, účinok lúča na deuteroplazmu a vôbec na vaječnú bunku je ohromujúci. Ivanov, chladný a rezervovaný gentleman, ho prerušil nezvyčajným tónom: - Vladimír Ipaťjič, čo tu rozprávate o malicherných detailoch, o deuteroplazme! Povedzte si otvorene, objavili ste čosi neslýchané, - a so zrejmovou námahou, ale predsa zo seba dostal: - profesor Persikov, vy ste objavili lúč života! Persikova bledá, neoholená tvár trochu zružovela. - No-no-no, - zamrmal. - Vaše meno, - pokračoval Ivanov, - vaše meno bude také slávne... Až sa mi z toho krúti hlava. Viete, Vladimír Ipaťjič, - pokračoval zanietene, - hrdinovia Wellsových kníh sú proti vám nuly... A ja som myslel, že sú to rozprávky... Pamätáte sa na jeho Pokrm bohov? - Á, to je román, - zahundral Persikov. - Pravdaže román, a slávny! - Vypadol mi z pamäti, - vyhlásil Persikov, - viem, že som ho čítal, ale nepamätám sa, o čo tam šlo. - Akože sa nepamätáte, veď len pozrite, - Ivanov zdvihol zo skleneného stola za nohu mŕtvu žabu neuveriteľných rozmerov a so zdutým bruchom. Papuľu mala aj po smrti zúrivo skrivenú. - Veď je to fantastické!

(preklad Magda Takáčová)

Osudné vajcia - úryvok

Had dlhý asi desať metrov a hrubý sťa chlap sa vymrštil z lopúchov ako struna. Z chodníka sa zdvihol oblak prachu a valčík doznel. Had sa prešuchol popri riaditeľovi sovchozu rovno na chodník, kde sa belela blúzka. Ossud videl celkom jasne, ako Manina tvár zbledla a ožltla a dlhé vlasy sa jej postavili dupkom, akoby boli z drôtu. Had na chvíľu otvoril papuľu, z ktorej sa vysunula akási vidlica, pred mužovými očami chňapol za plece Maňu, klesajúcu do prachu, a zdvihol ju do výšky. Tu Maňa opäť prenikavo zvrieskla v predsmrtnej hrôze. Had sa stočil do obrovskej špirály, chvostom zvířil prachovú smršť a začal Maňu škrtiť. Nevydala viac ani hlások, Ossud počul iba praskot kostí. Manina hlava sa vzniesla do výšky a nežne sa pritísila k hadej hlave. Z prs jej vyrazila krv, vymrštila sa zlomená ruka, spod nechtov vystrekli krvavé cfčiky...

(preklad Magda Takáčová)

Majster a Margaréta - úryvok

Keď majster vydúchol druhý pohár, hneď mal živší a rozumnejší pohľad. - No, to je už iná reč,... povedal Woland, prižmurujúc oči, - teraz sa pohovárime. Kto ste? - Teraz nie som nik, - odpovedal majster a úsmev mu vykrivil ústa. - Odkiaľ ste prišli? - Z domu smútku. Som duševne chorý, - odpovedal príchodzí. Margaréta nezniesla tie slová a znova sa rozplakala. Potom si utrela oči a zvolala: - To sú hrozné slová! Hrozné slová! On je majster, messire, aby ste vedeli! Vyliečte ho, zaslúži si to! - Viete, s kým sa zhovárate? - Spýtal sa príchodzieho Woland. - Viete, u koho ste? - Viem, - odpovedal majster, - mojim susedom v blázninci bol ten chlapec, Ivan Bezdomnyj. On mi o vás rozprával. - Hej, hej, - ozval sa Woland, - mal som to potešenie stretnúť sa s tým mladíkom pri Patriarchových rybníkoch. Div ma nepripravil o rozum, čo mi dokazoval, že nejestvujem. Ale vy veríte, že som to naozaj ja? - Čo iné mi zostáva, - povedal príchodzí, - hoci, pravda, bol by som oveľa pokojnejší, keby som vás mohol pokladať za výplod halucinácií. Prepáčte mi, - spamätal sa majster. - Ja nedbám, ak vás to upokojí, môžete ma pokladať, - odpovedal Woland zdvorilo. - Nie, nie! - zvolala preľaknuto Margaréta a potriasla majstra za plece. - Spamätaj sa! Pred tebou je naozaj on! Kocúr sa aj teraz zastarel do reči: - Ale ja naozaj vyzerám ako halucinácia. Všimnite si môj profil v mesačnom svetle. - Vliezol do pásu mesačného svetla a chcel ešte čosi dodať, ale zahriekli ho a on odpovedal: - Dobre, dobre, už mlčím. Budem mlčanlivou halucináciou, - a zatíchol. - Počujte, a prečo vás Margaréta volá majstrom? - spýtal sa Woland. Príchodzí sa usmial a povedal: - To je slabosť, ktorú možno ospravedlniť. Má privysokú mienku o románe, čo som napísal. - O čom je ten román? - O Pontskom Pilátovi. Tu sa opäť zavlňili a roztancovali plamienky sviec, zacvendžal riad na stole, Woland sa rozosmial hromovým smiechom, ale nikoho tým nezastrašil ani neprekvapil. Mosúr bohvieprečo zatľapkal. - O čom, o čom? O kom? - spýtal sa Woland už vážne. - To je úžasné! Ukážte, nech sa pozriem. - Woland natrčil dlaň. - Žiaľ, nemôžem to urobiť, - odpovedal majster, - lebo som ho spálil v peci. - Nehnevajte sa, tomu neverím, - odpovedal Woland, - to nie je možné, rukopisy nehoria. - Obrátil sa k Mosúrovi a povedal: - Nože podaj ten román, Mosúr. Kocúr naskutku zoskočil zo stoličky a tu všetci videli, že sedel na hrbce rukopisov. Vrchný exemplár s úklonom podal Wolandovi. Margaréta sa roztriasla a zvolala, od vzrušenia preglgajúc slzy. - To je ten rukopis! To je on!

(preklad Magda Takáčová)

Myšlienky:

„Osud chcel, že som doktorský diplom dlho nevyužíval. Na jeseň roku 1919 som vo vlaku pri svetle sviečky napísal prvú krátku poviedku. V meste, do ktorého ma vlak doviezol, som ju zanesol do redakcie novín. Uverejnili ju. Potom aj niekoľko fejtónov. Žil som vo vidieckom meste, kde mi miestne divadlo uviedlo tri hry. Neskôr v Moskve, v roku 1923, som si ich znovu prečítal a rýchlo zničil. Dúfam, že sa nikde nezachoval z nich ani jediný exemplár. Koncom roku 1921 som prišiel bez peňazí, bez batožiny do Moskvy a zostal som tu natrvalo. Ťažko som sa prebíjal, pracoval som ako reportér a fejtonista, znenávidel som túto robotu, práve tak ako redaktorov...“ (M. Bulgakov - o svojej ceste k literatúre, rok 1925)

„Teraz, keď sa naša nešťastná vlasť ocitla až na dne hanby a nešťastia, kam ju zahнала „veľká sociálna revolúcia“, mnohých z nás stále častejšie napadá otázka: Čo s nami bude ďalej? Na západe sa končí veľká vojna veľkých národov. Teraz si lížu rany. Je samozrejmé, že sa uzdravia a to veľmi skoro. A my? My sa oneskoríme natoľko, že nikto zo súčasných prorokov nám nepovie, kedy ich konečne dohoníme a či vôbec...“ (M. Bulgakov, november 1919)

„V Majstrovi a Margaréte nachádzame gogolovskú fantastickú obrazotvornosť i gogolovský úškrn. Prvú verziu románu Bulgakov zničil, akoby chcel napodobniť svoj veľký vzor. Našťastie sa po troch rokoch k téme vrátil, napísal román znovu a vložil doň aj výjav ako Majster páli svoj rukopis. Téma osudu umelcov, ktorí sa dostali do otvoreného sporu

s vládnucou spoločnosťou našla v jeho prozaickom i dramatickom diele svoj tragický odraz, vzrušovala ho po celý život.“ (Ivan Izakovič v doslove k románu Biela garda)

„Žiadam vládu ZSSR, aby mi nariadila v určitom termíne opustiť hranice ZSSR v sprievode mojej ženy. Apelujem na humánnosť sovietskej vlády a žiadam, aby mňa, spisovateľa, ktorý nemôže byť prospešný svojej vlasti, veľkodušne prepustila na slobodu...

Ak je to, čo som napísal, nepresvedčivé a budem odsúdený na doživotné mlčanie, žiadam sovietsku vládu, aby mi umožnila pracovať v odbore a určila mi prácu v divadle ako režisérovi...“ (M. Bulgakov v liste vláde Sovietskeho zväzu a menovite Stalinovi, 8. marca 1930)

„Nejako vám lezieme na nervy, súdruh Bulgakov.“ (Josif Stalin)

Zaujímavosti:

V roku 1940 už ťažko chorý Bulgakov na lôžku diktoval svojej manželke posledné zmeny a doplnky do epochálneho románu Majster a Margaréta. Jeho manželkou (treťou) bola vtedy Jelena Sergejevna Šilovská.

S prvou manželkou Tatianou Lappovou, dcérou vysokého finančného úradníka zo Saratova sa zoznámil ako študent gymnázia a v roku 1913 sa s ňou proti vôli svojej matky oženil. V roku 1915 sa Bulgakov prihlásil ako dobrovoľník na front. Tatiana mu robila ošetrovatelku, keď operoval ranených vojakov. Zapísala si do denníka: „Pridržiavala som nohy, ktoré Michail amputoval. Pracoval ako chirurg a neustále len amputoval. Veľmi ho to vyčerpávalo, keď prišiel domov, ľahol si a čítal...“

Zojkin byt - inšpiráciou k napísaniu scenára divadelnej hry bola pre Bulgakova novinová správa zo súdnej rubriky. Písalo sa v nej, že milícia odhalila v Moskve hráčsky brloh, ktorý sa skrýval pod hlavičkou krajčírskych dielne v byte istej Zoji Bujalskej. Zoja vraj v predstavení pripomínala manželku maliara Jakulova, podobala sa na postavu ženy z obrazov Toulousa-Lautreca, mala krásne zlatisté vlasy, dokonale súmernú postavu a asymetrický obličaj s hrboľatým nosom, ktorý vraj vôbec „nepôsobil sympaticky“. Bulgakov v hre úspešne využil pre svoj satirický zámer prvky tzv. úpadkovej literatúry - ópiový brloh, vražda v podsvetí a pod. Netradične boli koncipované postavy dvoch Číňanov, ktorí vo svojej oficiálnej povolenej práci predávajú opium. Zastupujú v hre komický element, napríklad skomoleným jazykom, ale súčasne sú to utečenci, ktorí sa v Moskve neprispôbili a snívajú o domove.

Divadelnú hru Puškin (Posledné dni) uviedli až po smrti dramatika Michaila Bulgakova, v roku 1943.

Divadelný román - na originálnej satirickej próze zo zákulisia divadla pracoval Bulgakov od roku 1936, nestihol ju však dokončiť. U nás román vyšiel pod názvom V zákulisí.

Bulgakov napísal pre Veľké divadlo aj štyri operné libretá: Minin a Požarský, Čierne more, Peter Veľký a Ráchel.